

Krediitdivõimelisuse hindamise kohustuse täitmise kontroll maksekäsu kiirmenetluses – Riigikohtu vaade

**Tarbijakrediidi aktuaalsed
probleemid: taotlemisest
tagasimaksmiseni**

22. mai 2025

PEETER TARVIS

RIIGIKOHTU TSIVIILKOLLEEGIUMI NÕUNIK

URMAS VOLENS

RIIGIKOHTUNIK

RKTKm 3-2-1-186-13 (5. märts 2014)

P 25. ...

Kolleegium juhib seadusandja tähelepanu sellele, et tulenevalt kiirlaenusaajate tüüpilisest madalast õigusteadlikkusest ei pruugi suur osa TsÜS § 86 järgi kaitset saama pidavatest isikutest tegelikkuses kaitset saada. Seetõttu oleks TsÜS § 86 regulatsioonist tõhusam kehtestada selle asemel (või osaliselt kõrval) seaduses otsesõnu intressipiirang ja kontrollida kiirlaenuandjate tegevust administratiivselt. **Samuti tuleks astuda seadusandlikke samme, tagamaks kiirlaenusaajate seaduslike õiguste kaitse (eelkõige ebaseaduslike kõrvalnõuete sissenõudmise vastu) ka kohtumenetluses, eelkõige kui võlgnik ise menetluses ei osale (tagaseljaotsuste, eriti aga maksekäsu kiirmenetluse puhul).** Lisaks tuleks takistada täitemenetluses laenuvõtjate õigusi rikkuvate kompromissidest täitedokumentide kohest sundtäitmist ja piirata selgelt vahekohtu pädevust tarbijakrediidinõuete lahendamiseks (nagu on TsMS § 718 lg-s 2 sätestatud eluruumi üürilepingu ja töölepingu alastes vaidlustes, mille kohta sõlmitud vahekohtu kokkulepe on tühine).

TsMS § 481. Maksekäsu kiirmenetluse eeldused

(2-3) Maksekäsu kiirmenetlust ei kohaldata tarbijalepingust tuleneva nõude suhtes, kui:

1) tarbija poolt tasumisele kuuluva krediidi kulukuse määr ületab võlaõigusseaduse § 4062 lõikes 1 sätestatud krediidi kulukuse määra ülempiiri;

2) tarbijaga kokkulepitud viivisemäär ületab kolmekordset võlaõigusseaduse § 113 lõike 1 teises lauses sätestatud viivisemäära.

[RT I, 26.06.2017, 17 - jõust. 01.01.2018]

EKo C-679/18

P 8. Kas direktiivi 2008/48 artiklitest 8 ja 23 nende koostoimes tuleneb, et liikmesriigi kohus peab omal algatusel kohaldama tagajärge, mis on liikmesriigi õigusnormidega ette nähtud selle eest, kui krediidiandja jätab täitmata oma kohustuse hinnata tarbija krediidivõimelisust (see tähendab isegi juhul, kui tarbija ise sellele aktiivselt ei tugine)?“

P 46. ...direktiivi 2008/48 artikleid 8 ja 23 tuleb tõlgendada nii, et need **kohustavad liikmesriigi kohut analüüsima omal algatusel, kas on rikutud krediidiandja lepingueelset kohustust hinnata tarbija krediidivõimelisust** ... Lisaks tuleb direktiivi 2008/48 artikleid 8 ja 23 tõlgendada nii, et nendega **on vastuolus niisugune riigisisene kord, mille järgi see, kui on rikutud krediidiandja lepingueelset kohustust hinnata tarbija krediidivõimelisust, toob kaasa lepingu tühisuse** koos tarbija kohustusega maksta laenu põhisumma krediidiandjale tagasi tema võimalustele vastava tähtaja jooksul, **ent seda vaid tingimusel, et tarbija lepingu niisugusele tühisusele tugineb**, tehes seda kolmeaastase aegumistähtaja jooksul.

RKTKm 2-21-13098/50 (24. november 2023)

P 25. Kuivõrd tehingu tühisuse aluseid peab kohus asja lahendamisel arvestama sõltumata sellest, kas pooled sellele sõnaselgelt tuginevad (vt määruse p 13), ja intressikokkuleppe kehtivuse eelduseks on vastutustundliku laenamise põhimõtte järgimine, siis peab krediidiandja oma nõude eeldusena vastutustundliku laenamise põhimõtte järgimist tõendama. See kohustus on krediidiandjal sõltumata menetlusliigist, s.o nii hagimenetluses kui **ka nt maksekäsu kiirmenetluses**. See tähendab, et kohtul on vastutustundliku laenamise põhimõtte järgimise kontrollimise kohustus sõltumata sellest, kas tarbija on krediidiandja kohustuste rikkumisele tuginenud.

Maksekäsuosakonda tuleb esitada tõendid tarbijakrediidinõude lahendamiseks

6. Mai 2025 Kristi Kirsberg

Pärnu Maakohus

Euroopa Kohtu ja Riigikohtu praktika kohaselt peab tarbijakrediidilepingutest tulenevate nõuete menetlemisel kohus hindama tarbijat kaitsvate normide täitmist oma algatusel, sõltumata kohtumenetluse liigist.

Ühe võimalusena võib osakond jätta tarbijakrediidi nõuded üldse kiirmenetlusest välja, sest olukorras, kus kohus ei kontrolli nõude sisu ega selle vastavust tarbijakaitse reeglitele, võib olla maksekäsk vastuolus Euroopa Liidu õigusega.

Teise võimalusena on maksekäsuosakonnal õigus nõuda avaldajalt täiendavaid tõendeid – näiteks krediidilepingut ja arvutusi võlgniku seni tehtud tagasimaksete kohta.

Mis saab juba tehtud maksekäskudest?

Eko C-600/19 (NB! Tüüptingimuste direktiivi kohta), p 52: ... [direktiivi sätetega] on vastuolus riigisisised õigusnormid, mis kohtulahendi seadusjõu ja aegumise mõju tõttu ei võimalda ei kohtul omal algatusel analüüsida lepingutingimuste ebaõiglast laadi hüpoteegiga tagatud nõude täitemenetluses ega tarbijal pärast vastuväidete esitamise tähtaja möödumist tugineda nende tingimuste ebaõiglasele laadile selles menetluses või hilisemas tuvastusmenetluses...

TMS § 221. Sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi

(2) Käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud vastuväited on kohtulahendi puhul lubatud üksnes siis, kui alus, millel need põhinevad, on tekkinud pärast kohtulahendi jõustumist

TsMS § 703. Teistmise piirangud

(2) Teistmine ei ole lubatud, kui menetlusosalisel oli võimalik tugineda teistmist võimaldavatele asjaoludele varasemas menetluses, eelkõige vastuväite või kaebusega, samuti kui vastuväide või kaebus jäi rahuldamata

Kas need sätted on EK praktikaga kooskõlas?

Mis saab juba tehtud maksekäskudest?

PankrS 100-3. Võlausaldajate nimekirja kinnitamine

(4) Kaitsmiseta loetakse tunnustatuks:

1) nõue, mis on rahuldatud jõustunud kohtulahendiga või täitemenetluse seadustiku § 2 lõike 1 punkti 6 või 6-1 kohaselt täitedokumendiks oleva vahekohtu lahendiga;

Küsitav on, kas saab lugeda kaitsmiseta tunnustatuks varasema jõustunud kohtulahendiga rahuldatud tarbijakrediidilepingust tuleneva nõude, kui varasemast kohtulahendist ei nähtu, et kohus oleks kontrollinud nõude aluseks oleva tehingu tühisuse aluste puudumist.

Lihtsam olukord

FIMS 25. Nõude suuruse kindlaksmääramine

(4) Kohus võib jätta võlausaldaja nõude suuruse kindlaks määramata või määrata selle kindlaks üksnes osaliselt, kui nõuet, mida soovitakse ümber kujundada, kohtu arvates tegelikult ei ole, selle suurus on ebaselge või nõude õiguspärasust või tõendatust ei ole võimalik mõistlikult hinnata

Ebaselgus EK C-178/23 valguses

p 35: Kui kohaldatavad riigisisesed menetlusnormid võimaldavad liikmesriigi kohtul teatavatel tingimustel muuta lahendit, millel on kohtuotsuse seadusjääd, et viia olukord liikmesriigi õigusega kooskõlla, tuleb võrdväärse põhimõttest ja tõhususe põhimõttest lähtudes nende tingimuste täidetuse korral seda võimalust eelistada, et taastada vaidlusaluse olukorra kooskõla liidu õigusega.

p 42: „.... sealhulgas juhul, kui selles esimeses kohtus ei abistanud tarbijat advokaat, tarbija ei osalenud kohtuistungil ega kasutanud tema käsutuses olevat õiguskaitsevahendit, tingimusel et see kohtuotsus toimetati tarbijale nõuetekohaselt kätte koos märkega tema käsutuses olevate õiguskaitsevahendite kohta ning et puuduvad muud selle menetluse kulgemisega seotud erilised põhjused – nagu selle otsuse põhjenduse puudumine –, mis oleksid võinud takistada või pärssida tarbija tahet teostada tõhusalt oma menetlusõigusi.“

Kui maksekäsu kiirmenetluses ei ole VTL kontrolli läbi viidud ja maksekäsk on jõustunud, kas siis tuleb seda kontrollida täitemenetluses täitemenetluse lubamatuks tunnistamise hagi alusel, ametiülesande korras või on selleks „menetlusnormiks, mis võimaldavad liikmesriigi kohtul teatavatel tingimustel muuta lahendit“ teistmismenetlus?

Täname tähelepanu eest!

PEETER TARVIS

URMAS VOLENS

